

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

УДК 341.176:061.1(4)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЄДНАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ОСНОВНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ 1950 РОКУ: ПЕРСПЕКТИВИ Й РЕАЛІЇ

Вікторія КУЗЬМА,

аспірант кафедри міжнародного права
Львівського національного університету імені Івана Франка

SUMMARY

The article deals with the peculiarities of legal regulation of the European Union accession to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950. In article considers the evolution process of the accession of the European Union to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950. The Draft Agreement on the Union accession is analysed. Particular attention is paid to the Opinion 2/13 of the Court.

Key words: The Council of Europe, the European Union, human right protection, the European Court of Human Rights, the Court of Justice of the European Union, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, the Draft Agreement on the EU accession, Opinion 2/13 of the Court.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджуються особливості правового регулювання приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. Аналізується Проект Угоди про приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. Особлива увага приділена Висновку 2/13 Суду Європейського Союзу щодо приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р.

Ключові слова: Рада Європи, Європейський Союз, захист прав людини, Європейський суд з прав людини, Суд Європейського Союзу, Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 р., Проект Угоди про приєднання, Висновок 2/13 Суду Європейського Союзу.

Постановка проблеми. Європейська політична Спільнота, а саме Рада Європи (далі – РЕ), винесла питання захисту прав людини на міжнародний рівень, заснувавши понад шість десятиліть тому найбільш ефективну, багатofункціональну систему охорони людських прав, прийнявши Європейську конвенцію про захист прав і основних свобод людини 1950 р. (далі – ЄКПЛ або Конвенція) [1, с. 27].

Сьогодні цей документ ратифікували всі 47 держав-членів РЕ, в тому числі й Україна, а також усі 28 держав-членів Європейського Союзу (далі – ЄС або Євросоюз). Євросоюз визнає ЄКПЛ як авторитетний каталог прав на теренах Європи, але не є його учасником. Той факт, що ЄКПЛ як основний всеохопний документ із міжнародного захисту прав людини було прийнято в рамках РЕ, а не Європейських Спільнот, пояснюється кількома причинами, з найбільш очевидних варто виділити дві:

1. На момент ухвалення тексту ЄКПЛ (4 листопада 1950 р.) Європейських Спільнот не існувало априорі.

2. Первинною метою Договору про заснування Європейської Спільноти була економічна [2, ст. 47], а не політична інтеграція держав-членів, а отже, необхідності в детальному регулюванні сфери прав людини на цій стадії розуміння європейської інтеграції не існувало, оскільки Договір про заснування Європейської Спільноти стосувався інших сфер міжнародної співпраці. До того ж ефективний захист прав людини вже здійснювався на рівні РЕ в межах ЄКПЛ.

Актуальність теми. Питання приєднання ЄС до ЄКПЛ сьогодні набуло великого значення, оскільки від цього залежить забезпечення загальноєвропейської єдності й послідовності у справі захисту основних прав і свобод, а та-

кож запобігання парадоксальним ситуаціям, коли акти ЄС можуть бути опосередковано оскаржені в Європейському суді з прав людини (далі – ЄСПЛ або Європейський суд), а сам Євросоюз буде не в змозі брати участь у судовому процесі, будучи представленим своїми державами-членами.

Мета статті – дослідити особливості правового регулювання приєднання ЄС до ЄКПЛ; проаналізувати Проект Угоди про приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування системи правових норм на рівні Євросоюзу, що забезпечують захист прав і свобод людини, відбулося поступово, а ця система, на думку В. Муравйова й О. Святуна, має значний потенціал для свого розвитку [3, с. 85].

Оскільки ЄС не є стороною ЄКПЛ, Суд ЄС не може прямо застосовувати Конвенцію як частину законодавства ЄС. Однак він застосовує загальні принципи цього законодавства, які є однаковими для країн-учасниць [4, с. 303]. Більше того, більшість держав-членів ЄС упровадили положення ЄКПЛ у своє внутрішньодержавне право відповідними законами про договори. Так, в Австрії положенням Конвенції надано статусу конституційних норм, Велика Британія наблизилась до імплементації ЄКПЛ у систему внутрідержавного права завдяки закону «Про права людини», а федеральний адміністративний суд Німеччини визнав обов'язок дотримуватись сталої практики Європейського суду [5, с. 62–63].

Так, інституційні конфлікти почали досить часто виникати поміж юрисдикційними сферами Суду Європейських Спільнот і ЄСПЛ. До них здебільшого долучався також і внутрідержавний елемент у формі національних судів загальної або конституційної юрисдикції [4, с. 304].

Приєднання ЄС до ЄКПЛ обговорюється майже сорок років, початковим відліком порушення цього питання є Меморандум Європейської Комісії (надалі – ЄК). Так, 4 квітня 1979 р. ЄК надіслала Меморандум Раді, призначений для широкого обговорення зі всіма органами щодо питання приєднання до ЄКПЛ [6, с. 1]. У документі зазначалося, що юридичною основою для приєднання до ЄКПЛ є ст. 235 Договору про заснування Європейського Співтовариства [2, с. 177], ст. 203 Договору про створення Європейського Співтовариства з атомної енергії [7, с. 104], ст. 95 Договору про Європейське об'єднання вугілля і сталі [8, с. 160–161]. У Преамбулі Єдиного Європейського акта 1986 р. містилося посилання на ЄКПЛ як на основу для поширення демократії [9, с. 1].

Так, ще в Преамбулі Декларації про основні права і свободи від 12 квітня 1989 р., прийнятій Європейським Парламентом (далі – ЄП або Європарламент), містилося посилання на Меморандум ЄК про приєднання Європейської Спільноти до ЄКПЛ [10, с. 51].

На користь приєднання до ЄКПЛ удруге висловила ЄК, чітко відмічаючи видиму прогалину в правовій системі Спільноти. На її думку, ідея приєднання до ЄКПЛ є відповіддю на довгоочікувану потребу гарантування поваги прав людини в застосуванні і тлумаченні права Спільноти [11, с. 2].

Так, ще в 1993 р. ЄП у Резолюції «Відносини між Радою Європи і Союзом» зазначив, що ЄС повинен приєднатися до ЄКПЛ з метою гарантування кращого захисту громадянам Союзу [12, с. 126].

У ході жвавих дискусій, що відбувались на рівні ЄС у грудні 1993 р., щодо цього питання було вирішено звернутися за відповідним рішенням до Суду ЄС про можливість такого приєднання [13, с. 12]. Так, у Висновку 2/94, винесеного Судом ЄС на запит Ради Міністрів щодо приєднання Європейської Спільноти до ЄКПЛ, зазначалося, що Конвенція має особливе значення, але, «як свідчать чинні положення права ЄС, Спільноти не мають жодних повноважень із приєднання до Європейської конвенції з прав людини» [14, с. 265]. Висновок 2/94, винесений Судом ЄС у Люксембурзі 28 березня 1996 р., свідчить про складнощі щодо приєднання, оскільки Суд вирішив, що хоча деякі загальні принципи права й зобов'язують Спільноти дотримуватися прав людини, ніщо в Римському договорі, що надає, власне, органам ЄС повноваження, не містить посилання на права людини, не надає компетенцію органам ЄС укладати міжнародні конвенції в цій царині [15, с. 469]. Ця авторитетна думка багаторазово обговорювалась юристами, науковцями, політиками, і її критики дійшли висновку, що внесення змін до установчих договорів не викликало б суттєвих труднощів і справжня причина такого рішення Суду – це частково небажання ділити свої повноваження з ЄСПЛ, а частково певні політичні міркування [16, с. 106].

Окрім інституцій Євросоюзу, активну участь у розв'язанні цього питання брали й органи РЕ. Парламентська Асамблея РЕ (далі – ПА або ПАРЄ) не виняток, ще в 1981 р. в Резолюції зазначила, що приєднання ЄС до ЄКПЛ зменшить ризик розходження тлумачення положень Конвенції [17]. Також ПА підкреслила, що діяльність усіх організацій Європи, в тому числі ЄС, має бути побудована на прикладі РЕ та її невід'ємних принципах парламентської демократії, верховенства права, захисту прав людини, процедурах моніторингу й Суду [18].

На користь приєднання до ЄКПЛ неодноразово висловлювався ЄП. Так, у своїй черговій Резолюції ЄП відзначив, що, приєднавшись до ЄКПЛ, Євросоюз здійснить важливий крок у зміцненні поваги прав людини в рамках ЄС [19, с. 331]. У відповідь ПАРЄ в Резолюції (1290) зазначи-

ла, що ЄС має змогу посилити механізм захисту прав людини в межах ЄС шляхом приєднання до ЄКПЛ [20].

Прийняття Хартії основних прав ЄС у Ніцці 7 грудня 2000 р. стало поштовхом для поновлення дебатов щодо приєднання Євросоюзу до ЄКПЛ [21, с. 444].

У 2002 р. Комітет Міністрів РЕ (далі – КМ) запросив урядових експертів провести технічну експертизу змін до ЄКПЛ, що їх необхідно зробити, аби уможливити приєднання до цієї Конвенції ЄС. Однак, як свідчать попередні результати експертизи, не існує принципових перешкод для такого приєднання, котрі не можна подолати за наявності відповідної політичної волі [22, с. 4]. Для приєднання ЄС до ЄКПЛ будуть необхідні також подальші правові й технічні зміни з боку РЕ, які принципово стосуються способів участі в контрольному механізмі ЄКПЛ (ЄСПЛ, КМ). Із цією метою Керівний комітет з прав людини (далі – ККПЛ) приготував у 2002 р. доповідь, вивчаючи правові й технічні питання можливого приєднання ЄС, пропонуючи два принципові способи, за допомогою яких можна досягнути приєднання: шляхом протоколу, доповнення до Конвенції або договору приєднання, укладеного між ЄС і державами-членами РЕ [23].

Варто зауважити, що пропозиції ПА стосовно зміцнення взаємовідносин між РЕ та ЄС, зокрема, у сферах правового та політичного співробітництва знаходять дедалі більшу підтримку в урядових колах держав-членів ЄС. Так, виступаючи на засіданні ПА у 2002 р., экс-прем'єр-міністр Великого Герцогства Люксембург Жан-Клод Юнкер закликав ЄС приєднатися до ЄКПЛ найближчим часом. Це дало б змогу, на його думку, створити більш ефективний правовий механізм у галузі захисту прав людини. Особливо варто підкреслити його слова, що «Рада Європи дорівнює правам людини» [24, с. 740].

Під час січневої частини сесії 2003 р. ПАРЄ розглянула доповідь «Внесок Ради Європи у процес розробки Конституції Європейського Союзу», підготовлену доповідачем Комітету ПАРЄ з політичних питань Т. Пангалосом. Ця доповідь містила три ключові пропозиції:

- ЄС має приєднатися до ЄКПЛ;
  - ЄКПЛ має бути інкорпорована до майбутньої Європейської конституції і стати частиною зводу законів ЄС;
  - у конституційних документах ЄС мають бути чітко визначені сфери діяльності РЕ з метою запобігання дублюванню функцій між цими двома інституціями [25].
- У рамках обговорення экс-міністр Великої Британії у справах Європи пан Деніс Макштейн підкреслив, що ЄСПЛ і далі має відігравати ключову роль для Європи. Однак він висловив і сумнів щодо доцільності приєднання ЄС до ЄКПЛ, оскільки наявність низки застережень до Конвенції з боку деяких держав-членів ЄС, а також нератифікація ними окремих протоколів до Конвенції можуть у разі приєднання ЄС до ЄКПЛ спричинити «плутанину» в судово-правовій сфері Євросоюзу [26, с. 3–4]. За результатами обговорення ПА ухвалила резолюцію, в якій повністю підтримала пропозиції пана Т. Пангалоса й визнала за необхідне «зробити все від неї залежне, аби забезпечити, щоб КМ погодився на приєднання ЄС до ЄКПЛ і вступив у переговори з компетентними органами ЄС з метою розробки правових інструментів, що уможливили б таке приєднання» [27].

Також Генеральний Секретар РЕ в Меморандумі «Одна Європа – Європа партнерства: на шляху асоційованого партнерства між Радою Європи та Європейським Союзом» висловив позитивне схвалення РЕ щодо бажання ЄС приєднатися до ЄКПЛ [28].

У ст. 7 (2) проекту Договору про Конституцію для Європи від 20 червня 2003 р. містилося положення, що

«Союз прагне приєднатися до Європейської конвенції з прав людини» [29, с. 41]. Однак Конституційний договір не набрав чинності.

У Варшавській декларації, яка була прийнята в ході Варшавського саміту глав держав і урядів держав-членів РЄ 16–17 травня 2005 р., містилось положення, що РЄ та Євросоюз повинні створити нові посилені рамки співпраці у сфері демократії, прав людини, верховенства права і що ЄС потрібно приєднатися до ЄКПЛ [30].

Ця Декларація стала орієнтиром для доповіді «Рада Європи – Європейський Союз: Основна мета для Європейського континенту» Жан Клода Юнкера, що була представлена на розгляд державам-членам РЄ в квітні 2006 р. Жан-Клод Юнкер знову порушив питання приєднання ЄС до ЄКПЛ і зазначив, що таке приєднання не впливатиме на розподіл повноважень між ЄС і його державами-членами [31, с. 4].

У Меморандумі про взаєморозуміння між Радою Європи та Європейським Союзом, підписаному у 2007 р., організації підтвердили свої зобов'язання щодо встановлення тісної співпраці у сфері прав людини на принципах єдності й універсальності. Документ підтвердив, що ЄС має намір невдовзі приєднатися до ЄКПЛ [32].

У розробленій консолідованій версії Лісабонського договору 2007 р. ст. 6 (2) Договору про функціонування Європейського Союзу містить положення, що «Союз приєднатися до Європейської конвенції з прав людини», при цьому це приєднання не має втручатися в компетенцію Союзу [33, с. 19]. Текстом Протоколу (№ 8) до Договору про функціонування Європейського Союзу встановлено обов'язкові умови, у разі дотримання яких і відбудеться саме приєднання. У Протокол (ст. 1) закріплено, що «угода про приєднання» повинна обов'язково містити положення про збереження особливих рис ЄС і права ЄС», а також зазначаються спеціальні умови для участі ЄС у роботі контрольних органів Конвенції [33, с. 273].

Оскільки ЄС не міг приєднатися до ЄКПЛ в односторонньому порядку, Рада Європи 13 травня 2004 р. створила юридичну основу для приєднання, а саме Протокол № 14 до Конвенції (ст. 18) такого змісту: «Європейський Союз може приєднатися до цієї Конвенції» [34], додавши в ст. 59 ЄКПЛ відповідний пункт. Цей протокол набув чинності лише 1 червня 2010 р., після того як 47 держав-членів РЄ ратифікувала цей документ.

Отже, на нашу думку, з набуттям чинності Лісабонської угоди, Протоколу № 8 до Договору про функціонування Європейського Союзу і Протоколу № 14 до ЄКПЛ було створено необхідні правові засади для старту переговорного процесу щодо приєднання ЄС до ЄКПЛ.

7 липня 2010 р. стартували офіційні переговори про приєднання до ЄКПЛ. Турбйорн Ягланд, Генсек РЄ, і Вівіан Редінг, віце-президент ЄК, поклали початок спільного процесу на зустрічі в Страсбурзі. «Сьогодні дійсно історичний момент. Ми зараз заповнюємо відсутню ланку в європейській системі захисту основних прав, гарантуючи забезпечення узгодженості між підходами РЄ та ЄС», – зазначив віце-президент Вівіан Редінг [35].

На своєму 1085-му засіданні (26 травня 2010 р.) КМ надав спеціальний мандат ККПЛ для розробки разом із представниками від ЄС юридичного документа, в якому викладатимуться умови приєднання ЄС до ЄКПЛ [36]. На 70-му засіданні КМ (15–18 червня 2010 р.) це завдання було доручено неформальній групі з 14 членів РЄ (7 членів – із держав-членів ЄС, 7 членів – із держав, які не є членами ЄС) і представників ЄК. Проведено вісім робочих зустрічей із ЄК в період з липня 2010 р. по червень 2011 р., в результаті чого узгоджено Проект угоди й передано на затвердження КМ [37].

Однак 13 червня 2012 р. КМ дав новий мандат ККПЛ якнайшвидше звершити переговори з ЄС у спеціальній групі у форматі ad hoc «47 + 1», з метою доопрацювання правових документів, у яких визначаються умови про приєднання ЄС до Конвенції. Група «47 + 1» провела п'ять засідань переговорів із ЄК. На 5-му засіданні переговорів учасники домовилися про проект переглянутих інструментів, як результат – 5 квітня 2013 р. завершено Проект угоди про приєднання ЄС до ЄКПЛ.

Проект є ключовою частиною Підсумкового звіту ККПЛ (Додаток № 1), РЄ та ЄС щодо приєднання ЄС до ЄКПЛ, який містить таке:

– проект декларації ЄС щодо підписання Угоди (Додаток № 2);

– проект правил, яким буде доповнено Правила КМ із нагляду за виконанням судових рішень і термінів щодо мирного врегулювання спорів, у яких ЄС є стороною (Додаток № 3);

– проект типового меморандуму про взаєморозуміння (Додаток № 4);

– проект пояснювальної доповіді до Угоди про приєднання (Додаток № 5).

Ці проекти утворюють комплекс інструментів, які однаково необхідні для приєднання ЄС до Конвенції. Проект переглянутої угоди про приєднання ЄС до ЄКПЛ містить Преамбулу і 12 статей. Відповідно до ст. 1, яка вносить зміни до ст. 59 п. 2, Євросоюз стає стороною Конвенції й отримує право приєднатися й до протоколів до неї. Приєднання ЄС до протоколів регулюється з відповідними змінами ст. 6 Протоколу, ст. 7 Протоколу № 4, ст. ст. 7 і 9 Протоколу № 6, ст. ст. 8–10 Протоколу № 7, ст. ст. 4–6 Протоколу № 12 і ст. ст. 6–8 Протоколу № 13. Угода про приєднання ЄС до ЄКПЛ є невід'ємною частиною цієї Конвенції [38].

Оскільки угода про приєднання є міжнародним договором, то процес набуття чинності є непростим процесом. Так, Рада ЄС повинна висловити одностайну згоду щодо прийняття угоди. Набуття чинності угоди – це її ратифікація всіма 47 державами-членами ЄКПЛ. І також свою думку щодо документа має висловити Суд ЄС.

Після завершення роботи над Проектом угоди Комісія ЄС звернулася у Суд ЄС, щоб Суд дав свій висновок про сумісність цього Проекту з правом ЄС. 18 грудня 2014 р. Суд ЄС у Висновку 2/13 надав оцінку Проекту угоди про приєднання ЄС до ЄКПЛ і встановив існування суттєвих перешкод для такого приєднання. Основним аргументом є те, що якщо ЄС приєднатися відповідно до умов Угоди, то буде створено ризики руйнації базових засад конституційної системи ЄС. Також позиція Суду обґрунтовувалась положеннями щодо необхідності збереження особливостей ЄС і права ЄС, неможливістю впливу на повноваження ЄС і його органів тощо. Підбиваючи підсумки свого висновку, Суд ЄС визнав Проект несумісним із правом ЄС [39].

Однак, на думку О. Сердюка, юридичні формулювання Висновку 2/13 мають політичний підтекст і наслідки, що не зовсім узгоджуються з політичною волею держав-членів ЄС щодо створення єдиної європейської системи захисту прав людини [40, с. 48].

Також можна з упевненістю говорити про те, що негативний Висновок 2/13 продемонстрував наявність в інституції ЄС різних підходів до ст. 6 Договору про ЄС у редакції Лісабонського договору, які аргументують свою позицію тим, що важливою умовою приєднання ЄС до Конвенції є збереження правопорядку ЄС [41, с. 22]. Неприєднання ЄС матиме негативні наслідки на функціонування Європейського правосуддя, так як це наражає на небезпеку систему стандартів захисту прав людини в Європі.

На думку Г. Крюгера, приєднання ЄС до ЄКПЛ додає б більшій злагоженості розвитку питання захисту прав людини в Європі. Необхідно також уникнути ситуації, за якою заходи захисту, надані двома системами РЄ та ЄС, можуть конкурувати між собою, й забезпечити, аби кожен індивід у системі ЄС був захищений мінімальним стандартом, наданим Конвенцією. У цьому контексті приєднання ЄС до Конвенції не позначиться на цінності Хартії, але забезпечить однакові базові умови мінімальних цінностей, що застосовуються по всій Європі, і наявність нагляду в останній інстанції, що здійснюватиметься одним і тим самим судом – ЄСПЛ [42, с. 4].

Так, А. Ісполінов вважає, що після приєднання ЄС до ЄКПЛ акти ЄС і дії його інститутів перебуватимуть під зовнішнім контролем Європейського суду на предмет їх відповідності стандартам Конвенції, тим самим буде усунуто сьогодинішнє аномальне становище, коли акти й дії ЄС, включаючи рішення судів ЄС, знаходяться за межами юрисдикції ЄКПЛ [43, с. 21].

Іншим важливим аргументом приєднання є той факт, що інституції ЄС стануть суб'єктом тієї самої системи незалежного зовнішнього моніторингу відповідності фундаментальних прав, що й владні органи в державах-членах РЄ, так як і всі держави-члени ЄС уже також є її суб'єктами [31, с. 4]. Крім того, приєднання дасть змогу європейським громадянам безпосередньо звертатись до ЄСПЛ проти інституцій ЄС.

В. Рябова виділяє три основні групи проблем, які виникають у взаємовідносинах Суду ЄС і ЄСПЛ щодо питання приєднання ЄС до ЄКПЛ, а саме:

- інституційні проблеми (представництво ЄС у ПА, КМ, питання, пов'язані з виборами судді від ЄС для роботи в ЄСПЛ);

- матеріально-правового характеру;

- процедурного характеру [44, с. 24].

На нашу думку, потрібен перегляд чинних договорів про ЄС, щоб передбачити в них використання структур РЄ. Варто підкреслити також те, що через поширення зовнішнього контрольного механізму ЄКПЛ, який уже визнали всі держави-члени ЄС, на сам Євросоюз як інституцію діяльність інститутів ЄС набуде того самого рівня легітимності, довіри та юридичної відповідальності, котрого вже досягли держави-члени ЄС. Більше того, створення Агенції ЄС з прав людини [45, с. 1] підтверджує зобов'язання у сфері захисту прав людини, що зростають.

Приєднання забезпечить узгодженість у системі захисту прав людини в усій Європі та буде сприяти проведенню правової визначеності. Навіть з огляду на той факт, що, відповідно до ст. 6 (2) Договору про функціонування Європейського Союзу [33, с. 19], Євросоюз зголошується приєднатися до ЄКПЛ, зтяжні доктринальні баталії не будуть вичерпані, а радше, навпаки, ще більше актуалізуються. Адже в разі приєднання ЄС до ЄКПЛ Суд ЄС зможе претендувати на безпосередній розгляд у ході спорів питань відповідності тих чи тих дій положенням ЄКПЛ.

Питання приєднання ЄС до ЄКПЛ обговорюється близько сорока років, але отримало посилення, політичний і швидко рухомий старт тільки після Варшавського саміту [30], доповіді Юнкерса [31, с. 1–37], проекту Конституційного договору [29, с. 1–474], Меморандуму про взаєморозуміння [32, с. 1–8], Лісабонської угоди [33, с. 1–388] і, в кінцевому підсумку, Проекту переглянутої угоди про приєднання [38]. Цю запропоновану можливість варто використовувати й рухатися в напрямі конкретних дій. Поза сумнівом, це включатиме як правові, так і технічні складності [23], внесення змін як до ЄКПЛ, так і до договору ЄС [46, с. 19].

Як зазначав ще Пугродіс у доповіді «Держави прав людини в Європі», «приєднання Спільноти до Конвенції буде слугувати засобом від негативних наслідків, які виникають від двоякої системи» [47]. Із цього приводу КМ вважає, що «раннє приєднання внесло б великі гарантії єдності у сфері захисту прав людини» [48]. Генеральний Секретар РЄ ще раз підтвердив, що «перспектива приєднання до ЄКПЛ ЄС є важливим внеском», і додав, що «приготування для вступу буде не просте, це потребує результативних переговорів між ЄС і РЄ, тому ми й мої колеги в Брюсселі повинні почати негайно й наполегливо працювати в цьому напрямі» [49].

На нашу думку, ці додаткові етапи з боку як ЄС, так і РЄ, що, безсумнівно, матимуть великий вплив, значно уповільнюють процедуру приєднання. З огляду на те, що приєднання не викликає будь-яких спорів, але є предметом широкого консенсусу, було б краще, щоб усе зробити з метою прискорення його фактичних досягнень.

Висновки. На нашу думку, можливість приєднання ЄС до ЄКПЛ, що передбачена Лісабонською угодою 2007 р., не зумовить розширення компетенції ЄС, а створить зобов'язання для його органів дотримуватись єдиних стандартів у сфері захисту прав людини. Приєднання ЄС до ЄКПЛ було б істотним кроком у наближенні Євросоюзу до своїх громадян, оскільки їм були б забезпечені однакові засоби судово-правового захисту прав людини як на національному рівні, так і на рівні ЄС.

Приєднання ЄС до ЄКПЛ надало б його інституціям певної легітимності, довіри та правової відповідальності, які сьогодні притаманні його державам-членам. Потрібно визнати, що приєднання ЄС до ЄКПЛ стало б історичною подією, на нашу думку, в кінцевому підсумку, відбулося б установлення єдиних стандартів у сфері захисту прав людини на європейському континенті. Однак негативне рішення Суду ЄС 2/13 від 18 грудня 2014 р. зупинило цей процес на невизначений термін.

Незважаючи на юридичне закріплення положення про приєднання ЄС до ЄКПЛ та правову основу, яку створено РЄ та ЄС з метою сприяння якнайшвидшій реалізації такого приєднання, питання приєднання ЄС до ЄКПЛ сьогодні залишається відкритим. Існування в рамках ЄС і РЄ механізмів захисту прав і свобод людини породжує колізії через різне тлумачення судовими органами двох організацій. Як нам видається, приєднання ЄС до ЄКПЛ із юридичного погляду можливе шляхом спільної роботи як ЄС, так і РЄ. Можливо, найближчим часом відбудеться новий раунд переговорів з метою розробки нового чи перегляду наявного Проекту угоди, в якому будуть ураховані всі зауваження та особливості сторін.

Список використаної літератури:

1. Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року (ETS № 5) із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу № 11 // Збірка договорів Ради Європи. – К. : Парламент. вид-во, 2000. – С. 27–47.
2. Договір про заснування Європейського Співтовариства // Європейський Союз: консолідовані договори. – К. : Port-Royal, 1999. – С. 45–206.
3. Муравйов В. Захист прав людини в Європейському Союзі / В. Муравйов, О. Святун // Право України. – 2011. – № 6. – С. 85–100.
4. Глушицький Д.М. Компетенція Європейського Суду Справедливості та Європейського Суду з прав людини щодо захисту прав людини / Д.М. Глушицький // Наукові записки. – К., 2002. – Том 20. – Спеціальний випуск. – С. 303–306.
5. Матіас Герднген. Європейське право / Матіас Герднген ; переклад з німецької. – К. : К.І.С., 2008. – 528 с.
6. Memorandum on the Accession of the European Communities to the Convention for the Protection of Human rights

and Fundamental Freedoms. Adopted by Commission on 4 April 1979. – Bulletin of the EC. – 1979. – № 2. – Supp. 2/79. – 5 p.

7. Treaty establishing the European Atomic Energy Community (Euroatom). – 17 of April 1957. – 176 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europa.eu.int/>.

8. Treaty establishing the European Coal and Steel Community and annexes I-III. – Paris. – 18 April 1951. – 303 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europa.eu.int/>.

9. Single European Act // Official Journal. Series L. – 29.06.1987. – № 169. – P. 1–28.

10. Declaration of Fundamental rights and freedoms. 12 April 1989 // Official Journal of the European Communities. Series C. – 16.5.1989. – № 120. – P. 52–57.

11. Communication on the accession of the Community to the ECHR and the Community legal order. European Union Communication. – Brussels. – 19 October 1990. – SEC (90)2087 final. – 11 p.

12. Resolution on relations between the Union and the Council of Europe. A3-0408/93. Adopted by European Parliament on 15.12.1993 // Official Journal. Series C. – 15.2.1993. – № 42. – P. 124–126.

13. Report by the Secretary General for the period January–December 1993. CM (94) 60. Restricted. Relations between the Council of Europe and the European Union. – Strasbourg : Council of Europe. – 31 March 1994. – 61 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [CMD008231.PDF](http://www.coe.int/T/Doc08231.PDF).

14. Opinion 2/94, of the Court of 28 March 1996 (Accession by the Community to the Convention for the Protection of Human rights and Fundamental Freedoms), 1996 E.C.R. – C.M.L.R. – 1996. – V. 2. – 1759 p.

15. Barbara Brandtner and Allan Rosas. Human Rights and the external relations of the European Community: An Analysis of doctrine and Practice // European Journal of International Law. – 1998. – № 9. – P. 468–490.

16. Дешко Л. До питання про компетенцію Європейського Союзу у сфері захисту прав людини / Л. Дешко, П. Долін // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 1 (145). – С. 104–107.

17. Resolution 745 (1981) on the accession of the European Communities to the European Convention on Human Rights. Text adopted by the Assembly on 29 January 1981 (25th Sitting) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta81/eres745.htm>.

18. Doc. 8639. European architecture of the 21st century. Motion for a resolution presented by Mr. Atkinson, van der Linden and others. Parliament. Adopted by the Assembly on 28 January 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc00/EDOC8639.htm>.

19. Resolution of European Parliament A5-0064/2000– On the drafting of European Union Charter of Fundamental Rights Rights (plenary Session, 16 March 2000) // Official Journal. Series C. – № 377. – P. 329–332.

20. Resolution 1290 (2002) – Future cooperation between the European institutions. Adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe at its 21st sitting of the 2002 session. – Strasbourg, 26 June 2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta02/ERES1290.htm>.

21. Хартія основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 року. Додатки // Право Європейського Союзу. Загальна частина / за ред. В.Ф. Опришка. – К., 2002. – С. 443–457.

22. 800 million Europeans: Involving the Greater Europe in responding to key Laeken questions: Contribution from Mr Walter Schwimmer, the Secretary General of the Council of Europe. – Strasbourg : Council of Europe, 2002. – 8 p.

23. Report of the Steering Committee for Human Rights (CDDH) on the Study of technical and legal issues of a possible EC/

EU accession to the European Convention on Human Rights, DG-IP(2002)006, 28.06.2002, adopted by the CDDH at its 53rd meeting (25–28.06.2002) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.coe.int/t/e/human_rights/cddh/3_committees/01.%20Steering%20Committee%20for%20human%20rights%20\(CDDH\)/](http://www.coe.int/t/e/human_rights/cddh/3_committees/01.%20Steering%20Committee%20for%20human%20rights%20(CDDH)/).

24. Statement by Mr Jean-Claude Juncker, Prime Minister of the Grand Duchy of Luxembourg // Official report of debates. The Parliamentary Assembly 2002 Ordinary Session (third part). – 24–28 June 2002. – Vol. III. – The 20th Sitting. – P. 739–741.

25. Doc. 9666. Contribution of the Council of Europe to the Constitution-making process of the European Union. Report by the Political Affairs Committee / Rapporteur: Mr. Theodoros Pangalos. – Strasbourg, 21 January 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc03/EDOC9666.htm>.

26. Contribution of the Council of Europe to the constitution-making process of the European Union // Report of the first part of the Parliamentary Assembly 2003 ordinary session. Fourth sitting. – 29 January 2003 at 10 a.m. – Doc. AACR42003 – AS (2003) CR 4. – Strasbourg, 2003. – 24 p.

27. Resolution 1314 (2003)–Contribution of the Council of Europe to the constitution-making process of the European Union. Adopted by the Assembly on 29 January 2003 (4th Sitting) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=36971&Site=C OE&BackColorInternet=DBC2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864>.

28. SG/Inf(2003)35. Memorandum by the Secretary General. A Europe of partners. Towards an associate partnership between the Council of Europe and the European Union. – 25 September 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=71771&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>.

29. Treaty establishing a Constitution for Europe // Official Journal. Series C. – 2004. – Vol. 47. – № 310. – P. 1–474.

30. Warsaw Declaration. Adopted by the Third Summit of Heads of State and Government of the member States of the Council of Europe – Warsaw : 16–17 May 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/der/summit/20050517_decl_varsovie_en.asp.

31. Doc. 10897. Report by Jean Claude Juncker “Council of Europe – European Union: a sole ambition for the European continent”. – 11 of April 2006. – Strasbourg. – 37 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/Documents/Docs/doc06/EDOC10897.pdf>.

32. Memorandum of Understanding between the Council of Europe and the European Union. – Strasbourg. – 10 May 2007. – Strasbourg. – 8 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/der/docs/MoU_EN.pdf.

33. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union // Official Journal. Series C. – 2008. – Vol. 51. – № 115. – P. 1–388.

34. Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention. CETS No.194. Strasbourg, 13/05/2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680083711>.

35. Press release. IP/10/906. European Commission and Council of Europe kick off joint talks on EU’s accession to the Convention on Human Rights. Strasbourg, 7 July 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europa.eu/rapid/press-releaseIP-10-906en.htm>.

36. CM/Del/Dec(2010)1085, 28 May 2010. Draft Agenda [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Del/OJ\(2010\)1085&Language=lanEng&Vr=original&Site=CM&BackColorInternet=DBC2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Del/OJ(2010)1085&Language=lanEng&Vr=original&Site=CM&BackColorInternet=DBC2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864&direct=true).

37. 8th Working Meeting of the CDDH informal working group on the accession of the European Union to the European Convention on human rights (CDDH-UE) with the European Commission. Meeting report. – Strasbourg, Monday 20 June (9.30 am) – Friday 24 June 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Meeting_reports/CDDH-UE_2011_15_RAP_en.pdf

38. Fifth negotiation meeting between the CDDH ad hoc negotiation group and the European Commission on the accession of the European Union to the European Convention on human rights. Final report to the CDDH Strasbourg, 10 June 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Meeting_reports/47_1\(2013\)008rev2_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Meeting_reports/47_1(2013)008rev2_EN.pdf).

39. Opinion 2/13 of the Court (Full Court) of 18 December 2014. Opinion pursuant to Article 218(11) TFEU – Draft international agreement – Accession of the European Union to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – Compatibility of the draft agreement with the EU and FEU Treaties [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62013CV0002>.

40. Сердюк О.В. Перешкоди приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: висновок Суду ЄС 02/13 (18.12.2014) / О.В. Сердюк // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами I Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М.В. Яновського і В.С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. – Х., 2015. – Ч. 1. – С. 47–55.

41. Александрова К.И. Присоединение Европейского Союза к Конвенции о защите прав человека и основных свобод: состояние и перспективы защиты прав человека в ЕС : в 4 ч. / К.И. Александрова // Грамота. – 2015. – № 12 (62). – Ч. II. – С. 20–23.

42. Hans Christian Krüger and Jörg Polakiewicz, “Proposals for a Coherent Human Rights Protection System in Europe: The

European Convention on Human Rights and the EU Charter of Fundamental Rights”, (2001) HRLJ. –Vol. 22. – No. 1–4. – 104 p.

43. Исполинов А.С. Присоединение Европейского Союза к Европейской Конвенции по правам человека: настоятельная необходимость или попытка совместить несовместимое / А.С. Исполинов // Российское правосудие. – 2012. – № 9 (77). – С. 21–36.

44. Рябова В.О. Взаимодействие Суда Европейского Союза и Европейского суда по правам человека по делам о защите прав человека после Лиссабонского договора : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук / В.О. Рябова ; Моск. госуд. инст. межд. отн. – М., 2016. – 33 с.

45. Council Regulation (EC) № 168/2007 of 15 February 2007 establishing a European Union Agency for Fundamental Rights // Official Journal of the European Union. Series L. – № 53. – 22.2.2007. – P. 1–14.

46. Report CONV 116/02. WG II 1 of Working Group on “Incorporation of the Charter/Accession to the ECHR” Subject: Modalities and consequences of incorporation into the Treaties of the Charter of Fundamental Rights and accession of the Community / Union to the ECHR. – Brussels, 18 June 2002. – 26 p.

47. Doc. 11202. 28 March 2007. Report “State of Human Rights in Europe”. Report Committee on Legal Affairs and Human Rights Rapporteur: Mr Christos POURGOURIDES, Cyprus [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/workingdocs/doc07/edoc11202.htm>.

48. Doc. 11127. 20.01.2007. Quoting from the Guidelines on the Relations between the CoE and the European Union [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/workingdocs/doc07/edoc11127.htm>.

49. Speech by Mr Terry Davis, Secretary General of the Council of Europe, on the state of the Council of Europe, 22.01.2008 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.coe.int/t/secretarygeneral/sg/speeches/2008/D_22012008_State_of_the_CoE_EN.asp.